

บทที่ • บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

ภาษาไทยถิ่นนั้นได้มีนักภาษาศาสตร์หลายท่านศึกษาและทำวิจัยไว้แล้ว แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั่วทั้งประเทศ ผู้วิจัยเองพูดภาษาไทยกรุงเทพฯ ซึ่งก็จัดว่าเป็นภาษาไทยถิ่นถิ่นหนึ่ง และได้สังเกตเห็นว่าภาษาไทยถิ่นที่พูดกันในบริเวณรอบ ๆ กรุงเทพฯมีอยู่หลายสำเนียง เมื่อครั้งที่ผู้วิจัยได้ศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตสนามจันทร์ ซึ่งอยู่ในจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปศึกษาที่วิทยาเขตสนามจันทร์หลายครั้ง เมื่อได้ยืมสำเนียงพูดของชาวนครปฐมซึ่งมีสำเนียงเพี้ยนไปจากภาษาไทยกรุงเทพฯมาก ผู้วิจัยจึงเริ่มสนใจสำเนียงพูดของชาวนครปฐมตั้งแต่นั้นมา จากการที่ได้ทบทวนวรรณกรรม เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับภาษาถิ่นในจังหวัดนครปฐม พบว่ายังไม่เคยมีใครศึกษาภาษาไทยถิ่นในจังหวัดนี้มาก่อน มีเพียงผู้ที่ศึกษาภาษาลาวและภาษาจีนที่พูดใน จังหวัดนี้เท่านั้น ได้แก่ กาญจนา พันธุ์คำ (2523) ศึกษาเสียงในภาษาลาวอำเภอเมืองนครปฐม จ.นครปฐม, กันทิมา วัฒนะประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2531) ศึกษาภาษาลาว 4 อำเภอใน จ.นครปฐม และนภารัตน์ มณีรัตน์ (2526) ศึกษาภาษาจีนแต้จิ๋ว จ.นครปฐม เป็นต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าน่าที่จะศึกษาภาษาไทยถิ่นที่พูดที่ จ.นครปฐม

เมื่อได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาษาไทยถิ่นกลางเพิ่มเติม อาทิ งานวิจัยของกัลยา ตังศภัทย์ (2533) ซึ่งศึกษาวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นสุพรรณบุรี โดยศึกษาเปรียบเทียบวรรณยุกต์ในคำและในถ้อยคำต่อเนื่อง, ยาใจ มาลัยเจริญ (2531) ศึกษาระบบและสัทลักษณะของวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดอ่างทองและพระนครศรีอยุธยา, ลอรัตน์ รัตนติลก ณ ภูเก็ต (2526) ศึกษาวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดราชบุรี, เกศมณี เทพวัลย์ (2526) ศึกษาภาษาถิ่นที่พูดในอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ อำเภอทับสะแก อำเภอบางสะพาน และอำเภอบางสะพานน้อย จ.ประจวบคีรีขันธ์ และในอำเภอปะทิว อำเภอท่าแซะ อำเภอเมืองชุมพร จ.ชุมพร, คารณิ กฤษณะพันธ์และอภิญา พรสิข (ภาคต้น /2533) ศึกษาระบบวรรณยุกต์ในคำพยางค์เดียวของภาษาไทยถิ่นเพชรบุรี เป็นต้น ผู้วิจัยพบว่า "วรรณยุกต์" เป็นสิ่งสำคัญ ในการแสดงให้เห็นถึงความต่างระหว่างภาษาถิ่นถิ่นต่างๆ ที่พูดอยู่ในบริเวณภาคกลาง (ดู เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หน้า 10) ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาเฉพาะ "ระบบวรรณยุกต์"

ในการกำหนดพื้นที่ที่จะศึกษา ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะอำเภอเมืองนครปฐม เนื่องจากบริเวณอำเภอเมืองนครปฐมนี้ เคยเป็นเมืองเก่าแก่มาแต่ครั้งอดีต (ดู ประวัติเมือง หน้า 3) ดังนั้นภาษาที่พูดอยู่ในบริเวณนี้จึงน่าจะเป็นสำเนียงเก่าแก่ดั้งเดิมของชาวนครปฐม เป็นที่น่าสังเกตว่า บริเวณอำเภอเมืองมักเป็นบริเวณที่ไม่มีใครเลือกศึกษา ทั้งนี้เพราะเขตอำเภอเมืองเป็นศูนย์กลางของการติดต่อไปมาระหว่างชุมชน มีคนหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่รวมกัน ทำให้มีการใช้ภาษาปะปนกันมาก

ทำให้เกิดความคิดว่า ภาษาที่ใช้ในบริเวณอำเภอเมืองไม่มีความเป็นสำเนียงท้องถิ่นหลงเหลืออยู่อีกแล้ว แต่จากการศึกษาขั้นต้นและการสังเกต ผู้วิจัยพบว่าภาษาที่ใช้ในบริเวณอำเภอเมืองนครปฐม ยังคงมีสำเนียงที่เป็นท้องถิ่นอยู่อย่างชัดเจนในตำบลต่างๆ โดยรอบตำบลพระปฐมเจดีย์ มีเพียงที่ตำบลพระปฐมเจดีย์เท่านั้นที่ไม่มีการใช้สำเนียงท้องถิ่น

จากการศึกษารายวิชา 141 657 การศึกษาภาษาถิ่น (Dialectology) ในภาคการศึกษาต้น/2533 นั้น ผู้วิจัยได้ทดลองศึกษาวรรณยุกต์ของตำบลต่างๆ ใน อำเภอเมืองนครปฐมทั้งหมด 4 ตำบล พบว่าภายในอ.เมืองนครปฐม เพียงอำเภอเดียวก็มีสำเนียงต่างๆ อยู่ถึง 3 สำเนียง แต่เนื่องจากผลการวิเคราะห์ที่ได้ในโครงการดังกล่าวยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ผู้วิจัยจึงสนใจเพิ่มเติมโดยจะทำการศึกษาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ยังปรากฏว่าการศึกษาการแปรของวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นระดับตำบลนั้นมีผู้ศึกษาไว้น้อยมาก เท่าที่พบมีเพียงงานวิจัยของกาญจนา เจริญศรี และคณะ (2523) เท่านั้นที่ศึกษาภาษาถิ่นในจ.พิษณุโลกในระดับที่ใกล้เคียงกับตำบล แต่ไม่ได้ศึกษาภาษาในทุตำบลไว้ ผู้วิจัยเห็นว่าจะมีการทดลองศึกษาการแปรของวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นในระดับตำบล เพื่อหาข้อเท็จจริงว่าการแปรของวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่น มีถึงในระดับตำบลหรือไม่ และเป็นการแปรอันเนื่องมาจากความต่างในเรื่องระบบของวรรณยุกต์ หรือเป็นการแปรอันเนื่องมาจากความต่างในเรื่องสัทลักษณะของวรรณยุกต์

1.2 สมมุติฐานการวิจัย

ภาษาไทยถิ่นที่พูดในบริเวณต่างๆ ของอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐมมีระบบวรรณยุกต์ที่แตกต่างกันซึ่งสามารถนำมาแบ่งกลุ่มภาษาถิ่นย่อยได้

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่น ที่พูดที่ตำบลต่างๆ ในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
2. แบ่งกลุ่มภาษาไทยถิ่นที่พูดที่อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครปฐม ตามผลการศึกษาระบบและสัทลักษณะของวรรณยุกต์

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาเฉพาะภาษาไทยที่พูดในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม เท่านั้น
2. ศึกษาเฉพาะวรรณยุกต์ที่ปรากฏกับคำพยางค์เดียว
3. ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์โดยการฟังเป็นหลักและจะใช้เครื่อง DSP Sona-Graph Model 5500 วิเคราะห์ข้อมูลบางส่วนเพื่อยืนยันผลการวิเคราะห์ด้วยการฟัง

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบระบบวรรณยุกต์ และสัญลักษณ์ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นที่พูดในเขต อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
2. ได้ทราบถึงลักษณะการเกาะกลุ่มของภาษาถิ่นย่อยในภาษาไทยถิ่นอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
3. ใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการที่จะศึกษาภาษาไทยถิ่นนครปฐมในอำเภออื่นๆ หรือในแง่อื่นๆ เช่น ในแง่ของภาษาศาสตร์สังคม เป็นต้น

1.6 รายละเอียดเกี่ยวกับจังหวัดนครปฐม

ประวัติเมืองนครปฐม

นครปฐมเป็นเมืองที่มีมาตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ หรือในสมัยที่ได้สร้างพระปฐมเจดีย์ขึ้นมา ซึ่งประมาณได้ว่าคงจะอยู่ในราว พ.ศ.300 เป็นต้นมา¹ นักโบราณคดีได้สำรวจและศึกษาโบราณวัตถุสถานหลายอย่าง ที่ยังเหลือเป็นหลักฐานมาจนถึงปัจจุบัน เช่น องค์พระปฐมเจดีย์ (องค์เดิม) วัดพระเมรุ วัดพระประโทน วัดคอนยายหอม ฯลฯ จึงได้สันนิษฐานว่านครปฐมเคยเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรทวารวดี (พ.ศ. 1000-1600) ในยุคนั้นนครปฐมรุ่งเรืองที่สุด ที่ตั้งของเมืองนครปฐมนี้เดิมเป็นเมืองที่มีแม่น้ำลำคลองไหลผ่านหลายสาย เช่น แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง ต่อมาแม่น้ำนี้ได้เปลี่ยนทางเดินใหม่ ทำให้เมืองนครปฐมค่อนข้างไม่เหมาะแก่การทำการทำนา ผู้คนจึงถอยร่นไปอยู่ริมแม่น้ำ ด้วยเหตุนี้เมืองนครปฐมจึงเริ่มร้าง

นครปฐมรุ่งเรืองอยู่ได้ราว 100 ปี จากนั้นก็ค่อยๆ เสื่อมอำนาจลง และตกอยู่ในอำนาจของขอมในที่สุด ครั้นเมื่อพ.ศ.1800 ไทยได้ยึดอำนาจคืนมาจากพวกขอมสำเร็จ นครปฐมก็กลายเป็นเมืองร้างไปแล้ว มาจนกระทั่งถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาจึงกลับฟื้นขึ้นอีกครั้งหนึ่ง คือ ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ 2 หลังจากเสร็จศึกหงสาวดีครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2104 ได้เตรียมการป้องกันประเทศและรวบรวมไพร่พลให้เป็นปีกแผ่น

เมืองนครไชยศรีซึ่งตั้งขึ้นครั้งแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ มิได้อยู่ตรงที่ซึ่งเป็นอำเภอเมืองนครปฐมในปัจจุบัน แต่ตั้งอยู่ที่ตำบลท่านา ริมแม่น้ำนครไชยศรี ทางทิศ ตะวันออกของอำเภอเมืองนครปฐม

1 ศรี อมาตยกุล, ประวัติเมืองสำคัญ, (พระนคร : แพร่พิทยา, 2513) หน้า 447.

2 _____, เรื่องเดียวกัน, หน้า 451.

จนกระทั่งถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ทรงโปรดให้บูรณะและปฏิสังขรณ์พระปฐมเจดีย์ โดยก่อเจดีย์แบบ ลังกาคารอบเจดีย์องค์เดิม ตลอดจนปรับปรุงบริเวณโดยรอบพระปฐมเจดีย์ให้ดียิ่ง ขึ้น แต่ก็ยังไม่มีราษฎรอพยพเข้ามาอยู่ที่นั่นมากนัก และเมื่อมีการตัดทางรถไฟสาย ได้ผ่านเข้าไปในสมัยรัชกาลที่ 5 นครปฐมจึงกลับฟื้นคืนชีวิตขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากรัชกาลที่ 5 ทรงย้ายเมืองนครไชยศรีจากตำบลท่านา มาตั้งที่บริเวณพระ ปฐมเจดีย์เหมือนอย่างเช่นที่เคยตั้งมาแล้วในสมัย 2,000 ปีก่อนนั้น! และเมือง นครปฐมคงตั้งอยู่ที่นี้เรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

เมื่อตัวเมืองนครไชยศรีย้ายมาตั้งที่ ต.พระปฐมเจดีย์แล้ว บริเวณนั้นก็ค่อยๆ เจริญขึ้นเป็นลำดับมา รัชกาลที่ 5 โปรดให้วางแผนผังเมืองใหม่ สร้างอาคาร สถานที่ต่างๆ ขึ้นหลายแห่งตลอดจนตัดถนนใหม่อีกหลายสายด้วยกัน ครั้นมาถึง สมัยรัชกาลที่ 6 โปรดให้สร้างพระราชวังขึ้นที่ ต.สนามจันทร์ นครปฐมจึงมีผู้คน คับคั่งขึ้นกว่าแต่ก่อน และต่อมาเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2456 จึงโปรดให้เปลี่ยน ชื่อ "เมืองนครไชยศรี" เป็น "เมืองนครปฐม"² แต่ตัวมณฑลยังคงเรียกว่ามณฑล นครไชยศรีอยู่ตามเดิม จนกระทั่งยกเลิกมณฑลในสมัยรัชกาลที่ 7 พ.ศ. 2474³ ได้มีประกาศยกเลิกมณฑลนครไชยศรี และโอนการปกครองจังหวัดในมณฑลนคร ไชยศรีไปรวมกับมณฑลราชบุรี พ.ศ. 2476 จังหวัดนครปฐม ซึ่งเคยขึ้น กับมณฑลราชบุรี ก็แยกมาเป็นเขตการปกครองส่วนภูมิภาคอิสระเป็นจังหวัด นครปฐมเรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้

สภาพทั่วไป

นครปฐม เป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย อยู่ห่างจาก กรุงเทพฯ เป็นระยะทาง 58 กิโลเมตร ตามทางหลวงสาย 5 (เพชรเกษม) หรือโดยทางรถไฟสายใต้จากสถานีกรุงเทพฯเป็นระยะทาง 64 กิโลเมตร และ จากสถานีธนบุรี 59 กิโลเมตร ทางน้ำไปได้ 2 ทางคือ ทางคลองบางกอกใหญ่ เข้าคลองภาษีเจริญ ออกแม่น้ำนครชัยศรีที่ อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร แล้วไป เข้าคลองเจดีย์บูชา อีกทางหนึ่งคือไปจากบางกอกน้อย เข้าคลองมหาสวัสดิ์ที่วัด พุทธขมาลาไปออกแม่น้ำนครชัยศรี แล้วเข้าคลองเจดีย์บูชา ปัจจุบันทางน้ำไม่นิยม ใช้เนื่องจากคลองเจดีย์บูชาตื้นเขินขึ้นมาก

บริเวณที่ตั้งของจังหวัดนครปฐมมีอาณาเขต ดังนี้
ทิศเหนือ ติดกับจังหวัดสุพรรณบุรี

1 ตริ อมาตยกุล, เรื่องเดิม, หน้า 456.

2 กฎหมายประกาศ รัชกาลที่ 6 พ.ศ.2456, หน้า 59. (อ้างใน ตริ อมาตยกุล, ประวัติเมืองสำคัญ หน้า 458.)

3 มนุ วัลยะเพ็ชรและคณะ, การศึกษาทางภูมิศาสตร์เกี่ยวกับชื่อภูมิประเทศของ จังหวัดนครปฐม, ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2522.

ทิศใต้ ติดกับจังหวัดสมุทรสาคร
 ทิศตะวันออก ติดกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นนทบุรี
 และกรุงเทพฯ
 ทิศตะวันตก ติดกับจังหวัดราชบุรี และกาญจนบุรี
 จังหวัดนครปฐมมีพื้นที่ และการแบ่งเขตการปกครอง ดังนี้

อำเภอ	เนื้อที่ (ตร.กม.)	จำนวนหน่วยการปกครอง				จำนวน หลังคาเรือน	จำนวน ราษฎร
		ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	สุขาภิบาล		
เมืองนครปฐม	417.44	24	208	1	3	40133	293972
กำแพงแสน	405.019	10	136	-	1	15050	109468
นครชัยศรี	336.331	27	121	-	2	15928	105084
บางเลน	588.836	15	172	-	4	14125	96836
สามพราน	249.347	16	132	-	2	20928	126255
ดอนตูม	171.354	8	66	-	1	5575	47259
รวม	2168.327	100	836	1	13	111739	777873

ตารางที่ 1 พื้นที่และเขตการปกครองในบริเวณอำเภอเมืองนครปฐม

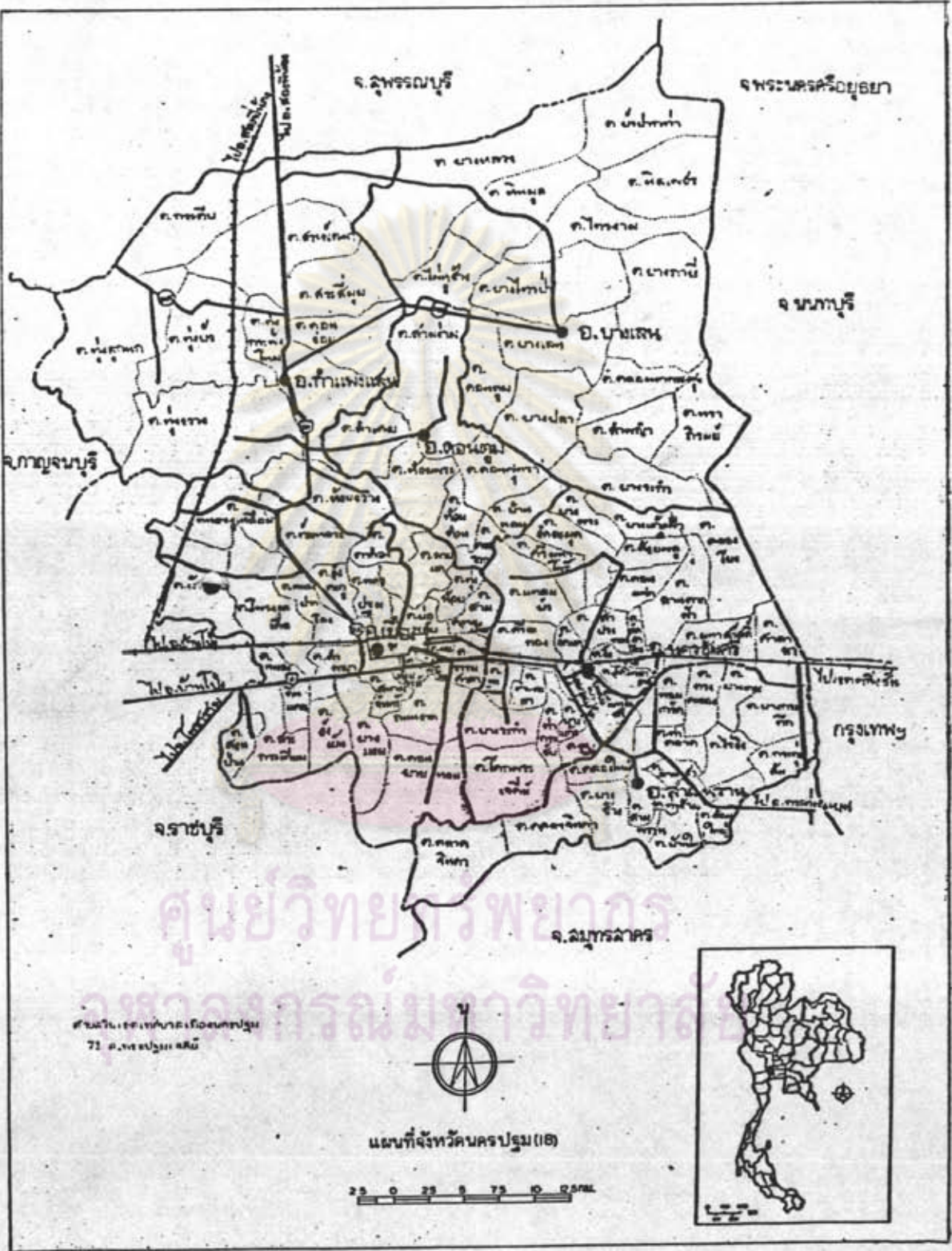
ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไป

มีเนื้อที่ยาวไปตามลุ่มแม่น้ำนครชัยศรี ตามชายฝั่งแม่น้ำทั้งสองข้างเป็นสวน
 หนือสวนขึ้นไปเป็นนาเกือบตลอด เว้นแต่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอ
 เมืองนครปฐม ไปทางอำเภอกำแพงแสนเป็นที่ดอน มีป่าไม้เบญจพรรณและป่า
 โปร่ง ทำนาได้บางแห่ง อาชีพหลัก ได้แก่ ทำนา ทำสวน ทำไร่ ฯลฯ

ประชากร

มีทั้งกลุ่มเชื้อชาติไทย จีน และลาวกลุ่มต่างๆ เช่น ลาวโซ่ง ลาวเวียง
 ลาวครั่ง และ ลาวใต้ เป็นต้น

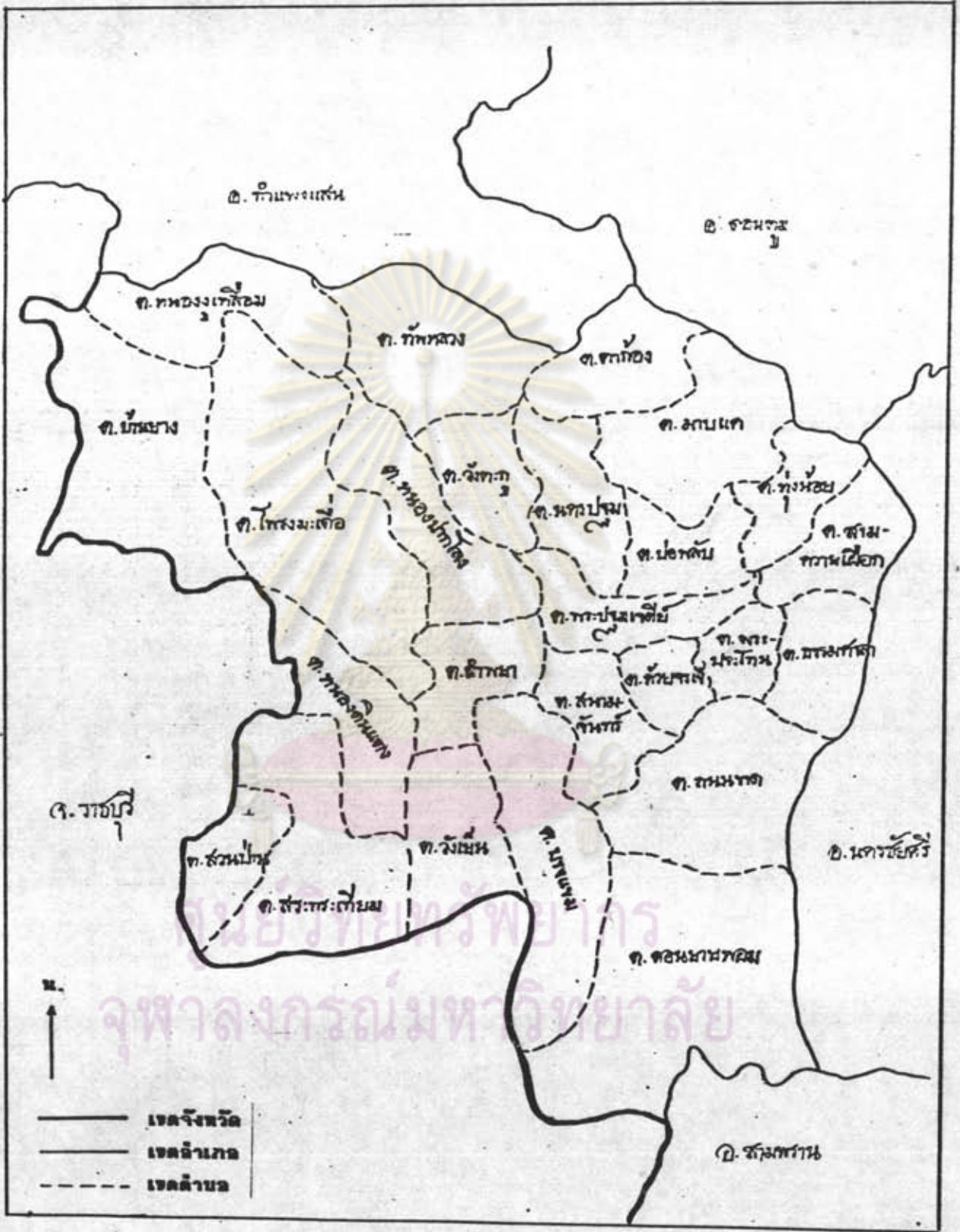
เนื่องจากในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาภาษาไทยถิ่นที่พูดอยู่ในบริเวณอำเภอ
 เมืองนครปฐมเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงได้นำเสนอข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับอำเภอเมือง
 นครปฐมพอสังเขป ดังต่อไปนี้

ศูนย์วิทยากรพัฒนา
 ศึกษานิเทศก์
 ๗๑ ถนนปฐม ๗๕

๒๕ ๐ ๒๕ ๕ ๗๕ ๑๐ ๑๒๕ กม.

ภาพที่ 2 แผนที่อำเภอเมืองนครปฐม

อำเภอเมืองนครปฐม มีบริเวณที่ตั้งดังนี้คือ

ทิศตะวันออก จดอำเภอ นครชัยศรี
 ทิศตะวันตก จดอำเภอบ้านโป่ง จ.ราชบุรี
 ทิศเหนือ จดอำเภอ กำแพงแสน
 ทิศใต้ จดอำเภอ บางแพ จ.ราชบุรี

ประวัติ

อำเภอเมืองนครปฐมนี้ เดิมรวมอยู่กับศาลากลางจังหวัด เรียกว่า "อำเภอพระปฐมเจดีย์" ต่อมาย้ายไปตั้งทางทิศตะวันตกของศาลากลาง และในสมัยรัชกาลที่ 6 พ.ศ.2456 ได้ทรงออกประกาศอย่างเป็นทางการเปลี่ยนชื่อ "อำเภอพระปฐม" เป็น "อำเภอเมืองนครปฐม" ซึ่งได้ใช้มากระทั่งทุกวันนี้

ปัจจุบันที่ว่าการอำเภอเมืองนครปฐมตั้งอยู่ที่ ถ.เทศบาล ต.พระปฐมเจดีย์ อ.เมืองนครปฐม ตั้งเป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ.2440 มีเขตการปกครองทั้งหมด 24 ตำบล เทศบาล 1 แห่ง และสาขาเทศบาล 3 แห่ง

อำเภอเมืองนครปฐมแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 24 ตำบล ดังนี้ ตำบลมาบแต ตำบลหนองงูเหลือม ตำบลสามควายเผือก ตำบลหนองปากโลง ตำบลนครปฐม ตำบลห้วยจรเข้ม้า ตำบลหนองดินแดง ตำบลสวนป่า ตำบลถนนขาด ตำบลบางแขม ตำบลสนามจันทร์ ตำบลตาก้อง ตำบลบ้านยาง ตำบลพระประโทน ตำบลทัพหลวง ตำบลวังตะกุ่ม ตำบลทุ่งน้อย ตำบลลำพญา ตำบลวังเย็น ตำบลโพรงมะเดื่อ ตำบลสระกระเทียม ตำบลคอนยายหอม ตำบลธรรมศาลา ตำบลบ่อพลับ (ดูแผนที่ในหน้า 7 ประกอบ)

ภูมิประเทศ โดยทั่วไปของอำเภอเมืองฯ ทางทิศเหนือเป็นที่ดอน มีป่าไม้เบญจพรรณมาก แต่ก็มีที่พอจะกานาทำสวนได้บ้าง ทิศตะวันออกและทิศตะวันตกเป็นที่ค่อนข้างดอน แต่มีที่กานาทำสวนได้มาก มีป่าน้อย ทิศใต้เป็นที่ลุ่มกานาได้ทั่วไป และมีที่ดอนสำหรับปลูกสะแก

อาชีพ ได้แก่ กานา ทำไร่ ทำสวน กาน้ำตาล ไร่นา เลี้ยงสัตว์

สินค้า ได้แก่ ข้าว ยาสูบ น้อยหน้า สับปะรด เผือก มะพร้าว สุกกร และไก่ เป็นต้น

ทรัพยากร ป่าไม้เบญจพรรณ

ประชากร ในเขตอำเภอเมืองนครปฐมนี้มีประชากรหลายกลุ่มหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ ได้แก่ ไทย จีน ลาว โดยเฉพาะลาวนั้นมีกระจายอยู่ตามตำบลต่างๆ (ดูตารางที่ 2 หน้า 9)

อำเภอ	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนหมู่บ้านที่มีลาวอาศัยอยู่	หมู่บ้านที่มีลาวคิดเป็นร้อยละ	หมู่บ้านที่มีลาวอาศัยอยู่ (หมู่ที่...)
เมืองนครปฐม	พระปฐมเจดีย์	1	-	-	-
	ดอนบมยหอม	9	2	22.22	ม.7,9
	ถนนพาด	6	-	-	
	เสาธง	10	1	10	ม.5
	ทัพหลวง	9	-	-	
	ทุ่งน้อย	7	1	14.28	ม.7
	ธรรมศาลา	7	-	-	
	นครปฐม	8	-	-	
	บ่อปลื้ม	9	-	-	
	บางแพ	9	-	-	
	บ้านยาง	9	-	-	
	พระประโทน	7	-	-	
	โฆรงฆะเคื้อ	14	8	57.14	ม.1-3,5,9-12
	มาบแค	9	-	-	
	ลำยา	8	-	-	
	วังตะกู	8	-	-	
	วังเย็น	6	-	-	
	สนามจันทร์	6	-	-	
	สระกระเทียม	13	4	30.76	ม.1,2,9,10
	สวนบ้าน	6	2	33.33	ม.1,4
	สามควนเมือก	6	-	-	
	หนองคันแดง	6	3	50	ม.3,4,6
	หนองปากโลง	9	-	-	
หนองงูเห่า	7	-	-		
ห้วยจระเข้	7	-	-		
	รวม	196	21	8.71	18

ตารางที่ 2 แสดงการสำรวจภาษาลาวที่กระจายอยู่ในบริเวณอำเภอเมืองนครปฐม
ที่มา : กาญจนา พันธุ์คำ (2523)

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก่อนที่จะดำเนินการวิจัยเรื่อง ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นอำเภอเมือง นครปฐมนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม ซึ่งประกอบด้วยงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ ได้แก่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ และรายงานประกอบการศึกษา โดยทบทวนในแง่ของการเสนอแนวคิด เกี่ยวกับความต่างของภาษาถิ่นย่อยในระดับตำบล ภาษาไทยถิ่นย่อยของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นย่อยของภาษาไทยถิ่นกลางกลุ่มตะวันตก และวิธีการศึกษาการแปรของวรรณยุกต์ เริ่มตั้งแต่ อุปกรณ์ในการเก็บข้อมูล การคัดเลือกผู้บอกภาษา การแบ่งพื้นที่ในการศึกษา วิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการวิเคราะห์ ทั้งนี้เพื่อศึกษาทั้งข้อดีและข้อเสียของวิธีการในขั้นตอนต่างๆ ดังกล่าว เพื่อจะได้นำมาเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานของผู้วิจัยในงานนี้ เอกสารที่ผู้วิจัยได้ทบทวน มีดังต่อไปนี้

1) แนวคิดเกี่ยวกับความต่างของภาษาถิ่นย่อยในระดับตำบล

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยมาแล้วนั้น พบข้อสังเกตที่น่าสนใจจากหนังสือหายากเล่มหนึ่ง ชื่อ "ว่าด้วยภาษาต่างๆ ในสยามประเทศ" ของพระยาประชากิจกรจักร (แหม่ม บุนนาค) ซึ่งเป็นขุนนางในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เขียนพรรณษาเกี่ยวกับภาษาในเชิงภาษาถิ่นไว้อย่างน่าสนใจดังข้อความตอนหนึ่งว่า

ในสยามรัฐมณฑลประเทศนี้มีหม่อมมนุษย์นิกรชน ซึ่งต่างกันโดยนามชาติเป็นหลายสิบภาษาแต่เมื่อได้สังเกตกำหนดคำภาษาที่ละม้ายคล้ายคลึงกันเข้าเป็นหมู่ๆ คือรวมคนหลายๆ ชาติเข้าเป็นภาษาหนึ่ง ซึ่งควรจะเห็นได้ว่าเป็นภาษาเดียวกันมาแต่โบราณ แล้วเปลี่ยนแปลงแปลงกลายเป็นตามหมู่ภาษาที่ใกล้เคียงเข้ามาระคนปนตามตำบลที่อยู่ต่างกัน แลเปลี่ยนกันไปตามกาลสมัย... เมื่อได้เทียบเคียงรวมกันเข้าแล้วก็อาจจะเห็นได้ว่าในมหาประเทศนี้ มีภาษาที่ต่างกันแต่เพียง 4 หมู่ 4 อย่าง คือ อย่างภาษาไทยหมู่๑ อย่างภาษารามัญแลเขมรหมู่๑ อย่างภาษาพม่าแลกะเหรี่ยงหมู่๑ อย่างภาษาแขกชวามลายูหมู่๑... (พระยาประชากิจ กรจักร, 2462 หน้า 1)

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า นักภาษาในสมัยก่อนก็ได้สังเกตเห็นและให้ความสนใจกับ 'ความต่างของภาษาในระดับย่อย' เช่น ในระดับตำบลเช่นกัน ดังนั้น ความต่างในระดับย่อยนี้จึงเป็นความต่างที่มีผู้สำเหนยกรึมา

นานแล้วเพียงแต่ยังไม่มีใครได้ ทดลองศึกษาถึงความเป็นระบบของความต่าง
ดังกล่าวนี้เท่านั้น

ข้อความที่ว่า "...แม้มีสำเนียงหนักเบาไม่เหมือนกัน แต่คำพูดบางคำไม่
เหมือนกันก็เดี๋ยวกดี แต่ถ้อยคำแลประโยคประธานที่ใช้พูดภาษาก็ยังคงเป็นอย่าง
เดียว ทางเดียวกันโดยมาก ..." (พระยาประจักษ์จกรจักร, 2462 หน้า 2)
คำว่า "สำเนียงหนักเบา" ใน ข้อความข้างต้นนี้คงพอจะเทียบได้กับ เสียงสูง-ต่ำ
หรือระดับเสียง (Pitch) นั่นเอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในสมัยที่คนไทยยังไม่มีการศึกษา
ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์นั้น เชื่อว่าจะไม่มีใครสนใจหรือสำเนียงรู้ถึงความ
สำคัญของ "วรรณยุกต์" เสียเลยก็เลย เพียงแต่ในสมัยนั้นยังไม่มีการศึกษา
ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์อย่างจริงจังเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเท่านั้นเอง

2) ภาษาไทยถิ่นย่อยของภาษาไทยถิ่นกลาง

การศึกษาด้านวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นต่างๆ ในภาคกลางเท่าที่ผ่านมานี้มี
ผู้ศึกษาไว้มากพอสมควร ผลของการศึกษาแสดงให้เห็นว่าภาษาไทยถิ่นกลาง
แบ่งออกเป็นภาษาถิ่นย่อยได้ กัลยา (1985) ได้เสนอไว้ว่า ภาษาไทยถิ่นกลาง
แบ่งออกเป็นภาษาถิ่นย่อยได้ 3 ภาษา คือ

1. ภาษาไทยถิ่นกลางกลุ่มตะวันตก
2. ภาษาไทยถิ่นกลางกลุ่มกลาง
3. ภาษาไทยถิ่นกลางกลุ่มตะวันออก

ในบทความดังกล่าว ได้กล่าวถึงระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นกลาง 4
ถิ่น ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นสุพรรณบุรี ภาษาไทยถิ่นประจวบคีรีขันธ์ ภาษาไทยถิ่น
ปราจีนบุรีและภาษาไทยถิ่นระยอง ซึ่งจากการศึกษาในครั้งนี้ผู้เขียนได้บรรยายถึง
ระบบและสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นทั้ง 4 ถิ่นดังกล่าว และได้กล่าว
ถึงลักษณะที่แยกภาษาไทยถิ่นกลางกลุ่มตะวันตก และภาษาไทยถิ่นกลางกลุ่ม
ตะวันออกออกจากกัน ซึ่งได้แก่ สัญลักษณ์ของ ๖.4 และ ๖.5 ดังนี้

- ๖.4 กลุ่มตะวันตกจะเป็นเสียง "ระดับ" แต่กลุ่มตะวันออกจะเป็นเสียงที่
"ไม่ระดับ" คืออาจจะ "ขึ้น หรือ ตก"

- ๖.5 กลุ่มตะวันตกจะเป็นเสียง "ตก และ ตก-ขึ้น" เมื่ออยู่ในพยางค์ที่
ลงเสียงเน้นหนัก แต่กลุ่มตะวันออกจะเป็นเสียง "ขึ้น" เท่านั้น

จากข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ถ้าพิจารณาระบบวรรณยุกต์และ
สัญลักษณ์โดยละเอียดแล้ว ภาษาไทยถิ่นสุพรรณบุรี และภาษาไทยถิ่นประจวบคีรี
ขันธ์ จัดอยู่ในกลุ่มตะวันตก เนื่องจากเป็นแบบ 6 วรรณยุกต์เหมือนกัน และ
ภาษาไทยถิ่นปราจีนบุรีมีลักษณะเหมือนกับภาษาไทยมาตรฐานมาก จึงน่าจะจัดอยู่

ในกลุ่มภาษาไทยถิ่นกลางกลุ่มกลาง ส่วนภาษาไทยถิ่นระยองนั้น มีลักษณะต่างไปจาก 2 กลุ่มแรก คือ เป็นระบบ 5 วรรณยุกต์เช่นเดียวกับปราจีนบุรี แต่ต่างกันที่เสียงย่อยซึ่งมีสัทลักษณะเฉพาะถิ่น ดังนั้นจึงจัดให้ภาษาไทยถิ่นระยองอยู่ในกลุ่มภาษาไทยถิ่นตะวันออก

จากการที่จังหวัดนครปฐมตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของภาคกลาง ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนวรรณกรรม ในเรื่องการแปรของเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นบริเวณใกล้เคียงกับจังหวัดนครปฐมอย่างละเอียด เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัยต่อไป ทั้งนี้โดยงานวิจัยต่างๆ ดังกล่าว จะเป็นงานที่ศึกษาวิจัยภาษาไทยถิ่นทางด้านตะวันตกของภาคกลางทั้งหมด

3) ภาษาไทยถิ่นย่อยของภาษาไทยถิ่นกลางกลุ่มตะวันตก

ถ้าพิจารณาจากงานวิจัยต่างๆ ที่ศึกษาระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นกลางในกลุ่มตะวันตกเท่าที่ผ่านมา จะสังเกตได้ว่าระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นในกลุ่มนี้จะมีอยู่ 2 ระบบ คือ แบบที่มี 5 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ กับ แบบที่มี 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ ถ้าใช้กล่องวรรณยุกต์ในการพิจารณา ข้อแตกต่างของ 2 ระบบนี้จะอยู่ที่การแยกหรือไม่แยก ระหว่างกล่อง A3 กับ A4 ดังภาพ

A
0.5
ว.1
0.6

ภาษาไทยถิ่นในกลุ่มตะวันตกนี้ โดยมากจะมีเพียง 5 วรรณยุกต์ ทั้งนี้พิจารณาจากงานวิจัยเท่าที่มีศึกษาไว้แล้ว ซึ่งได้แก่ ภาษาไทยถิ่นที่พูดที่จังหวัดราชบุรี (ลอร์ตัน : 2526), จังหวัดอ่างทอง-อยุธยา (ยาใจ : 2531) และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์บางบริเวณ (เกษมณี : 2526) เป็นต้น

นอกจากนี้ก็ได้พบว่า มีบางถิ่นที่เป็นระบบ 6 วรรณยุกต์ อาทิ สุพรรณบุรี (กัลยา : 2533), เพชรบุรี (กัลยา และคณะ : 2534) และ ประจวบคีรีขันธ์บางบริเวณ (เกษมณี : 2526) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยของลอร์ตัน (2526) เอง ก็ได้นำเสนอไว้ว่าในราชบุรี นั้นน่าจะมีการแยกระหว่าง A3-A4 ทำให้เกิดเป็น 0.6 ขึ้นมาได้ในระบบเสียงของผู้บอกภาษาบางคนเมื่อพูดถ้อยคำต่อเนื่อง ทั้งนี้ผู้วิจัยยังมิได้ เสนอเป็นข้อ

สรุปที่แน่นอน เห็นได้ว่า ภาษาไทยถิ่นกลางที่พูดในบริเวณใกล้เคียงกับจังหวัด นครปฐม มีระบบวรรณยุกต์แบบ 5 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ และ 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ปะปนกัน

นอกจากความต่างในเรื่องระบบวรรณยุกต์แล้ว ภาษาไทยถิ่นกลุ่มตะวันตก ยังมีสิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ ความต่างในเรื่องของสัทลักษณะ ดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

ภาษาถิ่นอื่น	จ.1	จ.2	จ.3	จ.4	จ.5	จ.6
อุตรดิตถ์ (Kalaya:1980)	24,33	32	44?,454?	33?,35?	51 534	113 223
อ่างทอง (ยาใจ:2531)	33ปรกฏ	43 443	มี 44 เป็น	45ปรกฏ	มี 423และ325	-
	มากกว่า34		เสียงบ่อ	มากกว่า35	เป็นเสียงบ่อ	
อุบลราชธานี (ยาใจ:2531)	33,33ปรกฏ	32	ไม่มี 44 เป็น	35ปรกฏ	มี 325	-
	มากกว่า34		เสียงบ่อ	มากกว่า45	เป็นเสียงบ่อ	
อุบลราชธานี (ยาใจ:2531)	33	21	ไม่มี 44 เป็น	35ปรกฏ	ไม่มี 423และ325	-
			เสียงบ่อ	มากกว่า45	เป็นเสียงบ่อ	
อุบลราชธานี (ยาใจ:2531)	33ปรกฏ	43 443	ไม่มี 44 เป็น	35ปรกฏ	ไม่มี 423และ325	-
	มากกว่า343		เสียงบ่อ	มากกว่า45	เป็นเสียงบ่อ	
แพร่ (กัลยา และคณะ:2534)	21 (33,34)	44	3:13	41	225, 335	24
ประจวบ (Kalaya:1985)	33, 34, 343	44	441?	22?, 35?	25, 325	113
ประจวบ(1) (ภคณี:2526)	334, 35, 25	11, 22, 21	442, 452?	35, 35?	325 215	-
ประจวบ(2) (ภคณี:2526)	343	35, 22, 21	452?	34?	325	115, 113
ราชบุรี (ลอร์ตัน:2526)	33	21	41, 441	35	15	-

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นกลางกลุ่มตะวันตก

จากตาราง ข้อแตกต่างที่สำคัญอยู่ที่สัทลักษณะของ จ.2 จ.3 และ จ.5 กล่าวคือ จ.2 นั้น ในระบบวรรณยุกต์ของประจวบคีรีขันธ์ (กัลยา : 1985) และ เพชรบุรี (กัลยา และคณะ : 2534) มีสัทลักษณะเป็นเสียงสูง-ระดับ ขณะที่ในระบบของถิ่นอื่นๆ จ.2 มีสัทลักษณะเป็นเสียงตก ซึ่งได้แก่ สูง-ตก กลาง-ตก หรือ ต่ำ-ตก สำหรับ จ.3 ในระบบของสุพรรณบุรี (กัลยา : 2533) และ อ่างทอง (ยาใจ : 2531) เป็นเสียงสูง-ระดับเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ในระบบของถิ่นอื่นๆ จ.3 จะเป็นเสียงตกเสมอ ส่วน จ.5 ในระบบของภาษาถิ่นย่อยอยุธยา ตะวันตกและอยุธยากลาง (ยาใจ : 2531), เพชรบุรี (กัลยา และคณะ : 2534) และราชบุรี (ลอร์ตัน : 2526) จะมีสัทลักษณะเป็นเสียงขึ้นเท่านั้น ในบริเวณอื่นๆ หน่วยเสียงนี้มีสัทลักษณะเป็นเสียง ตก-ขึ้น เป็นส่วนใหญ่ ส่วนที่สุพรรณบุรี จะมีเสียงตกปรากฏเพิ่มขึ้นมาอีก 1 เสียง

4) วิธีการศึกษาวรรณยุกต์

4.1 รายการคำที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เท่าที่ผ่านมา ผู้วิจัยที่ศึกษาการแปรของวรรณยุกต์ เลือกใช้รายการคำในลักษณะต่างๆ กัน แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

ประเภทที่ 1 รายการคำที่ประกอบด้วยคำพยางค์เดียวเท่านั้น งานวิจัยด้านวรรณยุกต์ส่วนใหญ่ใช้รายการคำประเภทนี้ การสร้างรายการคำมักใช้รายการคำทดสอบเสียงวรรณยุกต์ (Tone checklist) ของเกดนิย์ (1972) เป็นพื้นฐาน มีการปรับเปลี่ยนมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่กรณี รายการคำที่คล้ายคลึงกับของเกดนิย์มาก ปรากฏในงานวิจัยของสมพงศ์ (2522) และกาญจนา (2523) รายการคำที่ยังคงคล้ายคลึงกับของเกดนิย์ แต่มีจำนวนคำเพิ่มขึ้นมากเป็นพิเศษในกลุ่มวรรณยุกต์บางกลุ่ม ได้แก่ รายการคำในงานวิจัยของ เกศมณี (2526) ซึ่งเพิ่มคำทดสอบหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในกลุ่ม วรรณยุกต์เพียงกลุ่มเดียว เช่น ว.5 ซึ่งปรากฏใน A1 เพียงกลุ่มเดียว ส่วนรายการคำที่เปลี่ยนแปลงไปจากรายการคำของเกดนิย์มาก ปรากฏในงานวิจัยของ Kalaya (1980, 2534) ซึ่งได้มีการเพิ่มคำชุดเทียบเสียงวรรณยุกต์เข้าไปด้วย เช่น คำ ข่า ข้า คำ ขา เป็นต้น

ประเภทที่ 2 รายการคำที่ประกอบด้วยทั้งคำพยางค์เดียว คำหลายพยางค์ วลี และประโยค รายการคำประเภทนี้ปรากฏในงานวิจัยของ ลอรัตน์ (2526) ยาใจ (2531) และ กัลยา (2533) ในรายการคำประเภทที่ 2 นี้ ส่วนที่เป็นคำพยางค์เดียวมีทั้งที่คล้ายคลึงกับของเกดนิย์มาก คือ รายการคำของลอรัตน์ (2526) และรายการคำที่มีการปรับเปลี่ยนไปจากของเกดนิย์มาก ได้แก่ รายการคำของ ยาใจ (2531) และ กัลยา (2533)

4.2 การคัดเลือกผู้บอกภาษา ในการเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์นั้น ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการแปรของวรรณยุกต์อย่างหนึ่ง ก็คือ การกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นผู้บอกภาษา ในงานวิจัยทางภาษาดังกล่าวเท่าที่ผ่านมา พบว่ามักจะมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้บอกภาษาเพื่อควบคุมตัวแปรทางสังคม อาทิ เพศ วัย การศึกษา อาชีพ เป็นต้น จะมีงานวิจัยบางเรื่องเท่านั้น ที่ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้บอกภาษา ได้แก่ งานวิจัยของกาญจนา (2523) ซึ่งศึกษาภาษาดังกล่าวที่พูดในจังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำผลการวิจัยมาสร้างแผนที่ภาษาจังหวัดพิษณุโลก

การกำหนดจำนวนผู้บอกภาษานั้น ในงานวิจัยส่วนใหญ่มักกำหนดตัวแทนผู้ใช้ภาษาโดยเลือกคนที่ตรงตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้มาจุดละ 1 คน ซึ่งอาจจะมาจากตำบลละ 1 คน หรืออำเภอละ 1 คน แล้วแต่ขอบเขตของงานวิจัยแต่ละเรื่อง แต่ก็มีงานวิจัยหลายเรื่องที่ใช้ผู้บอกภาษาในแต่ละจุดเก็บข้อมูลมากกว่า 1 คนขึ้นไป อาทิ งานวิจัยของ ม.ร.ว.กัลยา ตึงศภัทย์ ส่วนใหญ่มักใช้ผู้บอกภาษาเกินกว่า 1 คนในแต่ละจุดเก็บข้อมูล งานวิจัยของลอรัตน์ (2526) ใช้ผู้บอก

ภาษาอย่างน้อยจุดละ 3 คน และงานวิจัยของกาญจนา (2523) ใช้ผู้บอกภาษา โดยไม่ระบุจำนวนที่แน่นอน ซึ่งสาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกใช้ผู้บอกภาษาจำนวนมากกว่า 1 คนขึ้นไปนั้น อาจเนื่องมาจากต้องการข้อมูลที่แน่นอน และจะได้ให้ผู้บอกภาษาอีกคนหนึ่ง มาช่วยยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มาจากผู้บอกภาษาอีกคนหนึ่ง ด้วย

4.3 การแบ่งพื้นที่ในการศึกษา งานวิจัยที่ผ่านมา ผู้วิจัยพบว่ามัก กำหนดพื้นที่ในการศึกษาในระดับค่อนข้างใหญ่ คือ ระดับจังหวัด การศึกษาเปรียบเทียบระบบวรรณยุกต์ของจังหวัดจะแบ่งพื้นที่ย่อยเป็นอำเภอต่างๆในจังหวัด เพื่อนำระบบของแต่ละอำเภอ มาพิจารณาเปรียบเทียบและแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยในจังหวัดนั้น อาทิ งานวิจัยของ Kalaya (1980), เกศมณี (2526), ลอรัตน์ (2526) สมพงษ์ (2522), และ กาญจนา (2523) ส่วนในงานวิจัยของยาใจ (2531) นั้นมีลักษณะต่างไปจากที่ได้กล่าวถึงเล็กน้อย โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาระบบวรรณยุกต์ของ 2 จังหวัด โดยผู้วิจัยได้ศึกษาระบบวรรณยุกต์ของแต่ละอำเภอของทั้ง 2 จังหวัดเช่นกัน

ส่วนงานวิจัยด้านอื่นๆ ในระยะหลังนี้พบว่า ได้เริ่มมีการศึกษาในพื้นที่ที่แคบลงกว่าเดิม แต่ศึกษาในรายละเอียดให้มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ แทนที่จะศึกษาทั่วทั้งจังหวัดก็ศึกษาเพียงบางอำเภอเท่านั้น และในอำเภอที่เลือกศึกษาก็มีการกำหนดให้ผู้บอกภาษาให้มากกว่า 1 คน อาทิ งานวิจัยของกัลยา (2533) และ กัลยาและคณะ (2534) ซึ่งศึกษาระบบวรรณยุกต์ของอำเภอเพียงอำเภอเดียว ส่วนการศึกษาในระดับที่มีการแบ่งพื้นที่ในการศึกษาระดับใหญ่ที่สุดในขณะนี้ คงจะมีเพียงงานวิจัยของกัลยา (1985) เท่านั้น ซึ่งมีจุดประสงค์ในการมองภาพรวมของการแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยในกลุ่มภาษาไทยถิ่นกลาง ซึ่งได้ทำการศึกษาในขั้นนี้ไว้ 4 จังหวัดในภาคกลาง ได้แก่ สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ปราณบุรี และ ระยอง ซึ่งล่าสุดในปี 2534 กัลยา และคณะ ก็ได้ทำการวิจัยระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเมืองเพชร (เพชรบุรี) เพื่อให้สามารถมองเห็นภาพรวมของภาษาไทยถิ่นกลางได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ในงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาสำหรับรายวิชา 141 657 การศึกษาภาษาถิ่น (Dialectology) ผู้วิจัยได้ทดลองศึกษาการแปรของวรรณยุกต์ภายในบริเวณของอำเภอเพียงอำเภอเดียว คือ อำเภอเมืองนครปฐม โดยแบ่งพื้นที่ย่อยเป็นตำบล และคัดเลือกตำบลจำนวน 4 ตำบลมาศึกษาในงานนั้น (วิไลวรรณ และ จรรยา : 2533/ภาคต้น) งานวิจัยนี้เป็นงานที่ศึกษาการแปรของวรรณยุกต์ในระดับตำบลเป็นงานแรก แต่ก็ยังไม่ได้เก็บข้อมูลจากทุกตำบล

4.4 วิธีการเก็บข้อมูล ในงานที่ศึกษาการแปรของวรรณยุกต์ ผู้วิจัยทุกคนเดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยส่วนใหญ่ใช้วิธีตั้งคำถาม หรือรูปภาพ หรือแสดงของจริง เพื่อให้ผู้บอกภาษาพูดคำที่ต้องการ มีงานวิจัยเพียง 1 เรื่อง (สมพงศ์ : 2522) ที่เพิ่มการเก็บข้อมูลโดยการให้ผู้บอกภาษาอ่านรายการคำด้วย

4.5 วิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเก่าที่ผ่านมา ผู้วิจัยกลุ่มหนึ่งวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการฟังเพียงอย่างเดียว (ลอร์ตัน : 2526, เกศมณี : 2526, กาญจนนา : 2523 และ ยาใจ : 2531) ผู้วิจัยอีกกลุ่มหนึ่งวิเคราะห์โดยการฟังเป็นหลัก และใช้ผลการวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือสนับสนุนผลจากการฟัง (ธีระพันธ์ และคณะ : 2520, สมพงศ์ : 2522 และ Kalaya : 1980) เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยของธีระพันธ์และคณะ กับ สมพงศ์ ใช้เครื่อง Sound Spectrograph ส่วนในงานวิจัยของ Kalaya (1980) นั้น ใช้เครื่อง Laryngograph ในงานวิจัยของ Kalaya (1980) นี้เองได้เสนอผลการวิจัยซึ่งชี้ให้เห็นว่าผลการวิเคราะห์จากเครื่องนั้น ไม่ได้สนับสนุนผลการวิเคราะห์จากการฟังเต็มที่ มีงานวิจัยอยู่ 1 เรื่องที่ใช้วิธีการวิเคราะห์ที่แตกต่างออกไป ได้แก่ กัลยา (2533) ในงานนี้ผู้วิจัยใช้การฟังเพียงเพื่อจำแนกประเภทของพยางค์ตามลักษณะการลงเสียงหนักเบา จากนั้น ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องเพียงอย่างเดียวในการวิเคราะห์ ข้อมูล

4.6 การเสนอผลการวิเคราะห์ ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ ข้อมูลทางด้านวรรณยุกต์ที่ผ่านมา สังเกตว่ามีด้วยกัน 2 ลักษณะ ดังนี้

ก. ในกรณีของงานวิจัยที่วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการฟังเพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยมักใช้วิธีการเสนอผลโดยใช้กล่องวรรณยุกต์ (เกศมณี : 1972) ประกอบกับการบรรยายสัญลักษณ์โดยละเอียด ได้แก่ งานวิจัยของลอร์ตัน (2526) เกศมณี (2526) และกาญจนนา (2523) มีงานวิจัยของยาใจ (2531) ที่เสนอผลในลักษณะที่แตกต่างออกไป

ในงานวิจัยของยาใจ (2531) นั้น หลังจากที่เสนอระบบวรรณยุกต์ และสัญลักษณ์ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ของทุกจุดเก็บข้อมูลร่วมกันแล้ว ยาใจใช้วิธีกำหนดสัญลักษณ์บ่งความต่างของหน่วยเสียงวรรณยุกต์แต่ละหน่วยเสียง โดยใช้ความรู้ของผู้วิจัยในฐานะเจ้าของภาษาช่วยในการตัดสินใจใช้ลักษณะบ่งความต่างดังกล่าว มาแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยของอยุธยาและอ่างทอง ได้แก่

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 แบ่งภาษาถิ่นย่อยเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ใช้เสียง 33 กลุ่มที่ใช้เสียง 33 มากกว่า 34 และกลุ่มที่ใช้เสียง 33 มากกว่า 343

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 แบ่งภาษาถิ่นย่อยเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ใช้เสียง 43 และ/หรือ 443 มากที่สุด กลุ่มที่ใช้เสียง 32 มากที่สุด และกลุ่มที่ใช้เสียง 21 มากที่สุด

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 แบ่งภาษาถิ่นย่อยเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีเสียง 44 เป็นเสียงย่อย และ กลุ่มที่ไม่มีเสียง 44 เป็นเสียงย่อย

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 ในพยางค์เป็น แบ่งภาษาถิ่นย่อยเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ใช้เสียง 45? มากที่สุด กลุ่มที่ใช้เสียง 35? มากที่สุด และกลุ่มที่ใช้เสียง 45? เท่ากับ 35?

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5 แบ่งภาษาถิ่นย่อยเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีเสียง 325 และ 423 เป็นเสียงย่อย กลุ่มที่มีเสียง 325 แต่ไม่มีเสียง 423 เป็นเสียงย่อย และกลุ่มที่ไม่มีเสียง 325 หรือ 423 เป็นเสียงย่อย

หลังจากที่ตั้งเกณฑ์และแบ่งกลุ่มแล้ว ย้ำใจได้แสดงผลการแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อย ของแต่ละหน่วยเสียงวรรณยุกต์ลงในแผนที่ หน่วยเสียงละ 1 แผ่น และในช่วงสุดท้ายก็นำผลการแบ่งกลุ่มของทั้ง 5 หน่วยเสียงมาพิจารณาร่วมกัน ทำให้แบ่งภาษาถิ่นในบริเวณที่ศึกษาออกเป็น 4 ถิ่นย่อย ซึ่งเรียกว่า ภาษาถิ่นย่อยอ่างทอง ภาษาถิ่นย่อยอยุธยาตะวันตก ภาษาถิ่นย่อยอยุธยากลาง และภาษาถิ่นย่อยอยุธยาตะวันออก

ข. ในกรณีของงานวิจัยที่วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการฟังและด้วยการใช้เครื่อง ผู้วิจัยอาจเสนอผลของการฟังโดยใช้กล่องวรรณยุกต์ (ธีระพันธ์ และคณะ : 2520) และไม่ใช้กล่องวรรณยุกต์ (Kalaya : 1980) ในการเสนอผลด้วยเครื่อง อาจนำเสนอผลในหลายลักษณะ คือ อาจเสนอโดยเลือกค่าความถี่มูลฐานของคำใดคำหนึ่งมาเป็นตัวแทนของหน่วยเสียงแต่ละหน่วย (ธีระพันธ์ และคณะ : 2520, สมพงศ์ : 2522, Kalaya : 1980) หรือนำค่าความถี่มูลฐานของคำทุกคำที่ปรากฏกับแต่ละหน่วยเสียงวรรณยุกต์มาแสดงไว้ในกราฟเดียวกัน (Kalaya : 1980) หรือ แสดงเพียงค่าความถี่มูลฐานเฉลี่ย ซึ่งได้มาจากการหาค่าเฉลี่ยจากค่าความถี่มูลฐานของคำหลาย ๆ คำที่ปรากฏกับวรรณยุกต์แต่ละหน่วยเสียง (กัลยา และคณะ : 2534)

ยังมีอีกวิธีหนึ่ง ที่มีผู้ใช้เสนอผลการวิเคราะห์ด้วยเครื่อง คือ แสดงทั้งค่าความถี่มูลฐานของคำแต่ละคำ และค่าความถี่มูลฐานเฉลี่ยไว้ในกราฟรูปเดียวกัน (กัลยา : 2533)

ในความเห็นของผู้วิจัย การนำเสนอในลักษณะสุดท้ายนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ที่ให้ผลที่ชัดเจนมากที่สุด

1.8 สัญลักษณ์และคำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

1. คำพยางค์เดี่ยว หมายถึง คำที่ประกอบด้วยพยางค์จำนวนหนึ่งพยางค์ ออกเสียงโดดๆ มีความหมายสมบูรณ์ในตัวเอง เช่น ปืน ตา กิน เกา ขัด ตัด ฯลฯ

2. พพ. หมายถึง พยางค์เป็น ได้แก่พยางค์ที่ลงท้ายด้วยสระ พยัญชนะ นาสิก หรือพยัญชนะกึ่งสระ เช่น ทา ตา กิน พาน ข้าว แก้ว ฯลฯ

3. พตส. หมายถึง พยางค์ตายสระเสียงสั้น ได้แก่พยางค์ที่ประกอบด้วย สระเสียงสั้นและลงท้ายด้วยพยัญชนะกัก เช่น หัก เตะ กัด ตัด ขุด สับ ฯลฯ

4. พตย. หมายถึง พยางค์ตายสระเสียงยาว ได้แก่พยางค์ที่ประกอบด้วย สระเสียงยาวและลงท้ายด้วยพยัญชนะกัก เช่น ขาด ฉีก หาย คอก ซาติ ฯลฯ

5. สัญลักษณ์ที่แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์มีดังนี้ (ดู ภาพที่ 3 หน้า 21)

ว.1 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1

ว.2 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2

ว.3 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3

ว.4 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4

ว.5 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5

6. / / หมายถึง เครื่องหมายที่แสดงหน่วยเสียง

7. [ ] หมายถึง เครื่องหมายที่แสดงเสียงย่อย

8. ตัวเลขแสดงสัญลักษณ์ของเสียงวรรณยุกต์ หมายถึง ตัวเลขที่แสดงให้ทราบถึงระดับเสียงสูงต่ำ และทิศทางการเปลี่ยนแปลงระหว่างจุดเริ่มต้นจนกระทั่งถึงจุดสิ้นสุดของเสียง ซึ่งอาจประกอบไปด้วยตัวเลข 2-3 ตัว โดยที่เลขตัวแรก จะแสดงจุดเริ่มต้นของเสียง ตัวที่สองแสดงจุดเปลี่ยนแปลง และตัวสุดท้ายแสดงจุดสิ้นสุดของเสียง ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1 หมายถึง ต่ำ

2 หมายถึง กลางค่อนข้างต่ำ

3 หมายถึง กลาง

4 หมายถึง กลางค่อนข้างสูง

5 หมายถึง สูง

ตัวอย่างเช่น [33] หมายถึง เสียงกลางระดับ

[334] หมายถึง เสียงกลางระดับ-ขึ้น

[45] หมายถึง เสียงกลางค่อนข้างสูง-ขึ้น

[435] หมายถึง เสียงกลางค่อนข้างสูง-ตก-ขึ้น

- 9. สัญลักษณ์แสดงสัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ (tone stick) หมายถึง สัญลักษณ์ที่แสดงระดับเสียงของเสียงวรรณยุกต์ทั้งจุดเริ่มต้น จุดเปลี่ยน ทิศทาง(หากมี) และจุดสิ้นสุด โดยใช้เส้น 2 เส้น คือ เส้นตั้ง 1 เส้นเพื่อแสดง พิสัยระดับเสียง และเส้นนอน 1 เส้นเพื่อแสดงระดับเสียง
- 10. การแปลงค่า 5 ระดับ หมายถึง การเปลี่ยนผลการวิเคราะห์เชิงกล เป็นค่า 5 ระดับ (ดู วิธีการที่ 3.4)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย